

MARIA MIRELA PODUȚ

Obiceiuri de la stână

Și în partea de sud a Maramureșului încă se mai conservă, în special credințe, la stână, moștenite din moși strămoși. În satul Șurdești, din Zona etnografică Fiscuș, o credință importantă este legată de ziua în care se adună oile pentru stână: “Oile se adună pentru stână de 1 mai. Da’ dacă 1 mai pt’ică în zî de post, nu s-adună că nu se pot’ e face sâmbra numa a treia zi. Dacă ar hi miercuri, joi și vineri, nu se face sâmbra în zî de post. De obicei, să lasă pă sâmbăta c-ăpi sâmbăta îs omini cam p-acasă. S-adună așa ca să să poată măsura nu în zî de post: marța, joia sau sâmbăta. Zăce că-i bine pântru oile, să nu pășască ceva: să nu le trăznească, să nu le mănânce și s-ar putea să nu fie lăptosă... Așé-i dat’ina. Nu facem noi ce nu s-o făcut niciodată. Mai demult le-aduna, da’ tăt așa”¹, povestește un păcurar de la o stână de pe Munții Gutâi.

Alte credințe, asemenea unor tabu-uri, legate tot de zilele săptămânii, în special vinerea: “ Să nu ne mutăm d’i pă țarină la Gutâi vinerea pântru trăznitu”². Stână la Munții Gutâi pot face ciobanii din apropiere: din Șurdești, Plopiș, Cavnice etc. Țăranul respectă credințele fără a ignora și ideea de acceptare a ceea ce s-ar putea întâmpla. “Api ce pot păți, numa’ Dumnezo șt’ie ce pot păți. Pot păți bugăt’e: ori le mușcă un gândac, ori le trăzn’ eșt’e pă mai mult’e, ori dă o bolă-n ele...”³. De asemenea, miercurea și vinerea nu se tund oile ca să nu pășască ceva. Nici să nu numeri oile în zi de post “că or sări lupt’ii-ntre ele”⁴.

Credințe și superstiții au generat și remediile împotriva unor boli. De exemplu, “dacă să-nfoacă la pulpă, să le freci cu pt’iele de neviscă”⁵, adică nevăstuică. Dar “acee și mușcă oile. Dacă o mușcă aceie pt’iere, vinețăște și-nt-o zî îi gata de ié. Sau dac-o mușcă gândac, pt’ică lâna di pă ié și-nt-o zî moare. Da’ dacă o mușcă o broască râiosă numa’ îi pt’ică pulpa”⁶. Dacă oile sunt mușcate de șarpe leacul ar fi “ un fel de frunză lată cum este pân-aimea căsî ce i să zăce ”minciună” și este și-n pădure, da’-i mult mai mare, ca palma”⁷. Ciobanul a ajuns la această concluzie făcând o analogie cu ceea ce mănâncă cerbul când îl mușcă vipera, dacă îl mușcă.

¹ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

² Maria Dipșe, 41 ani, Șurdești, 2007.

³ Maria Dipșe, 41 ani, Șurdești, 2007.

⁴ Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

⁵ Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

⁶ Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

⁷ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

Drumul pe care păstorii îl fac în fiecare an cu urcușul și coborâșu-i caracteristic nu este lipsit de pericole care trebuie înfruntate și necesită curaj. Unul dintre cei mai aprigi dușmani ai stâniei este *lupul*. Ciobanii consideră că acesta are “mint’ea a 12 oameni și put’erea a șasă oameni”⁸. “El până nu cercetează terenu’, nu să bagă. Tot face urme roată, roată. Când o sărit câinii, nu știu încotro să să ducă că-i plin de urme.”⁹ Când vine lupul “bat câinii, ieși afară, străji, faci larmă. Api să departă. Avem țad’i de carbid, da’ să t’em câinii. Când vin doi, atuncia-i periculos. Unu’ hârăieșt’e câinii, celălalt vină și atacă. Dacă faci foc și arde focu’ tare, el știi că nu dorni că tu ai pus pă foc. Când să domoleșt’e focu’, el vină pă lângă colibă că știi că tu dorni că ți s-o potolit focu’. Și dacă-i pui ceva cergă api așa șt’ii că acele nu-i fac nimnică”¹⁰.

În ceea ce privește superstițiile legate de lup se zice că “dacă prinde orice și mănâncă două săptămâni i se încleștează gura și nu mai poate prinde nimnică”. Și dacă se întâmplă ceva la stână în acel interval “zâce că nu ț-o putut prind’e oaia că în zâlile cele nu ș-o putut deschide gura. După ce mănâncă o oaie mere și vomează ș-apoi mănâncă el dup-aceie liniștit. Da’ nu stă pă loc, tăt îmblă”. “Acest simbolism al devoratorului ține și de cel al gurii de fiară, imagine inițiativă și arhetipală, legată de fenomenul alternanței zi-noapte, moarte-viață; gura devorează și scuipă înapoi, este inițiativă, căpătând, în funcție de fauna locală, înfățișarea celui mai vorace: în cazul acesta, a lupului”¹¹. De asemenea, se spune că “nu poat’e întoarce capu’ să să uit’e-napoi numa’ cu tátu. Așa de tare-i în grumaz, așa ar hi el că nu s-ar put’e întorce cu capu’. Ca lupu’, nu t’e poți întorce-napoi numa’ cu tátu”¹⁴, spune o vorbă din bătrâni.

Un alt posibil dușman al stâniei este *ursul*. În acest scop nu este bine să frigi slănină seara, că-i miroase ursului și vine la oi.

A feri oile de lup, de farmece etc. este o sarcină, o responsabilitate la care oamenii răspund direct sau indirect în funcție de relația lor cu stâna și cu animalele. Astfel, cu ocazia *mășuriișului*, preotul satului sfințește stâna și oile cu aghiasmă și face rugăciuni specifice acestui ceremonial, legate de păstor și păstorit. Stropirea cu aghiasmă are scopul de a purifica, dar are și rol apotropaic, de a îndepărta eventualele primejdii care se pot abate asupra stâniei. Oamenii care au oi la stână țin post pentru a fi ferite oile de primejdii în oricare zi a săptămânii.

Există sărbători în calendarul creștin dedicate oilor, cum este “Haralambie” care se ține pentru ca oile să nu fie mâncate de lupi. Există de asemenea o zi special dedicată animalelor: prima vineri după Paști când creștinii sărbătoresc “Izvorul Tămăduirii”. “Atunci femeile mărg cu sare, cu fărină la biserică, pun și plant’e într-o coșercuță făcută dintr-on fel de ”spet’iază” împlet’ită. Și să slujășt’e ș-api pui și la vit’e și la oie, când dai abrac, să lingă. Apoi pui așa cum pui sare pă mâncare, cum folosâm noi la Paști, nu pui o litără că

⁸ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

⁹ Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

¹⁰ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

¹¹ Chevalier, Jean, Gherbrant, *Dicționar de simboluri*, volumul 2, Editura Artemis, București, 1995, p. 251.

poate o litără duci acolo de tăt”.

Păcurarul este implicat direct și este principalul responsabil de soarta oilor după ce acestea au ajuns în stâna lui. Datoria lui și a oricărui alt om care vine la stână, este să nu meargă cu unghiile mari, să prindă oile de pulpă că este pus să și le taie acolo. Și “să nu meri de rându’ tău, să nu te speli pă mânuri să vadă c-ai pus mâna pă găleată că t’e scot’e-afară”¹².

Din preocuparea pentru igienă au izvorât alte credințe. După ce se mulg oile, se strecoară laptele și se măsoară, se spală păcurarii pe mâini ca să mănânce. “Se spală toți acolo-nt-o găleată deolătare. Și apa ceie s-o arunce-nt-o tufă, înt-on terș, unde nu poți călca ca să nu să facă băducături, călcături, un fel de noduri pă ujar la oi. Că să fac nișt’e ot’iuri, să coc, le doare și nu stau la muls”. “Când pui lapt’ile să hiarbă să ai grijă să nu iasă-n foc că să-nfoacă oile la pulpă. Dacă o ieșât în foc să țâpi sare ca să nu se-nfoace la pulpă, că s-ar put’e să iasă”. Laptele nu trebuie strecurat către ”scăpătat” sau Apus “că să duce lapt’ile de la oi. Să-l strecuri cu gura găleți spre Răsărit să vie lapt’ile la oi”¹³.

Pentru farmece, când se ia laptele de le oi și zbiară, există credința că e bine să mergi la preot cu sare ca să o sfințească. “Am pățat că o zdierat oile și mi s-o strâcat multe la ujar. Și am mârș la béserică cu grunz de sare care apoi să pune la oi să lingă”¹⁴.

Tot de credințe ține și faptul că în stână nu e bine să vorbești vorbe spurcate. “Mai bine zăci o rugăciune, “Domne ajută!”, te speli pă mânuri și mulgi oițele”¹⁵.

Femeile nu au voie să intre în staul, nici printre oi. Mai ales în ziua măsuriiului “nu să pot apropt’ie ca să nu spurce oile că s-ar face bube pă uger la oi”¹⁶.

Fără a ignora sau aducându-și aminte, ciobanul maramureșean încă păstrează cu sfințenie unele credințe despre stână și superstiții pe care și le-a însușit de la înaintași.

¹² Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

¹³ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

¹⁴ Augustin Dipșe, 72 ani, Șurdești, 2007.

¹⁵ Petre Dipșe, 45 ani, Șurdești, 2007.

¹⁶ Maria Dipșe, 41 ani, Șurdești, 2007.

Sâmbra oilor la Pasul Huta; foto: Florin Avram